

หลักธรรมาภิบาล

1. ความนำ

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล หรือ Good Governance ถือเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ทุกองค์การเกิดการปรับเปลี่ยนหลักคิดและวิธีการทำงาน เพื่อช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีส่วนได้เสียเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อองค์การในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้ หลักธรรมาภิบาลยังมีความสำคัญต่อกระบวนการทำงานขององค์การ โดยจะส่งผลให้องค์การมีการปรับตัวเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ทั้งในเรื่องการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย กลยุทธ์ กิจกรรม และโครงการ รวมถึงได้ส่งผลต่อการปรับพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ในการทำงาน เช่น การให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสีย การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย เสนอความคิดเห็นในการกำหนดนโยบาย เป็นต้น เพื่อผลิตและให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) ถือเป็นแนวคิดสำคัญที่ถูกกำหนดให้นำมาใช้ในการวางแนวทางปฏิบัติงานขององค์การภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานที่ต้องให้บริการแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและไว้วางใจจากประชาชน หลักธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดที่ถูกนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของกองบังคับการปราบปราม เพื่อให้การอำนวยความสะดวกธรรมชาติแก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปด้วยความเสมอภาคตามหลักธรรมาภิบาล ดังนั้น การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ช่วยให้กองบังคับการปราบปรามสามารถพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต

2. ความหมายของธรรมาภิบาล

Asian Development Bank (1995, p. 3-11) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลคือ ธรรมาภิบาล คือ การมุ่งความสนใจไปที่องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยให้มั่นใจว่านโยบายที่กำหนดไว้เกิดผลในการปฏิบัติได้จริง ซึ่งหมายถึง การมีบรรทัดฐานเพื่อให้แน่ใจว่ารัฐบาลสามารถสร้างผลงานตามที่สัญญาไว้กับประชาชนได้

United Nation and Development Programme (1997, p. 5) ได้ให้คำนิยามว่า ธรรมาภิบาลเป็นการดำเนินงานของภาคการเมือง การบริหาร และภาคเศรษฐกิจที่จะจัดการกิจการของประเทศในทุกระดับ ซึ่งประกอบด้วย กลไก กระบวนการ และสถาบันต่างๆ ที่ประชาชนและกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งการปกป้องผลประโยชน์และสิทธิของตนเองตามกฎหมาย และแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันบนหลักการของการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การส่งเสริมหลักนิติธรรม เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการจัดลำดับความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ได้ยืนอยู่

บนความเห็นพ้องต้องกันทางสังคม และเสียงของคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้รับการพิจารณาในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนา

สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศไทย (2541, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของ ธรรมนูญว่า หมายถึง กฎเกณฑ์การปกครอง บำรุงรักษาสังคมและบ้านเมืองที่ดี อันหมายถึงการจัดการบริหารสังคมที่ดีในทุก ๆ ด้านและทุกระดับ รวมถึงการจัดระบบองค์กรและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการ องค์กรของรัฐและรัฐบาลที่มีใช้ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล (Private Sector) องค์กรของเอกชน ชมรมและสมาคมเพื่อกิจกรรมต่างๆ นิติบุคคลภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Civil Society)

บรรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542, หน้า 18-34) ได้ให้นิยามว่า ธรรมนูญ หมายถึง ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่างๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างภาคประชาสังคม ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคปัจเจกชนและครอบครัว และภาคต่างประเทศ เพื่อให้ภาคต่างๆ ดังกล่าวมีการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติสุข โดยเป้าหมายของธรรมนูญคือ การพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของทุกภาคส่วนในสังคม ดังนั้น ธรรมนูญจึงมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งนี้ โครงสร้างและกระบวนการของธรรมนูญจะต้องมีกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของแต่ละภาค เพื่อสร้างสิทธิและการยอมรับร่วมกัน

ประมวล รุจนเสรี (2542, หน้า 48) ได้ให้นิยามว่า ธรรมนูญคือการปรับวิถีคิด วิถีบริหารราชการของประเทศไทยเสียใหม่ทั้งระบบ โดยการกำหนดเจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมาเพื่อทุกคนทุกฝ่ายในประเทศได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำร่วมกันจัดการ และร่วมกันรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาพัฒนาเพื่อนำแผ่นดินไปสู่ความมั่นคง ความสงบสันติสุข และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกล

อรพินท์ สพโชคชัย (2547, หน้า 10-46) ได้กล่าวว่า ธรรมนูญ หมายถึง กติกา โครงสร้าง และรูปแบบที่สังคมหรือองค์กรกำหนดขึ้นเพื่อบริหารจัดการ และจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างมีศักยภาพ และเกิดความเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน ทั้งยังเป็นกฎเกณฑ์ กติกาที่กำหนดความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมและแนวทางการอภิบาลสังคม เพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

สรุปได้ว่า ธรรมนูญ หมายถึง แนวทางสำหรับการดำเนินงานอย่างเป็นระบบขององค์กรด้วยหลักการบริหารจัดการที่ดี โดยหลักการดังกล่าวได้ถูกกำหนดจากส่วนกลาง โดยเชื่อว่า ธรรมนูญจะสามารถช่วยยกระดับและสร้างความน่าเชื่อถือขององค์กรได้ในระดับสูง รวมถึงสามารถช่วยเพิ่มขีดศักยภาพขององค์กร เพื่อนำไปสู่การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

3. องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

World Bank (1989, p. 60-61) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลว่า ควรประกอบด้วย (1) การบริการของรัฐที่มีประสิทธิภาพ (An Efficient Public Service) (2) ระบบศาลที่เป็นอิสระ (An Independent Judicial System) (3) ระบบกฎหมายที่บังคับสัญญาต่างๆ (Legal Framework to Enforce Contracts) (4) การบริหารกองทุนสาธารณะที่มีลักษณะรับผิดชอบต่อประชาสังคม (The Accountable Administration of Public Funds) (5) การมีระบบตรวจสอบทางบัญชีที่เป็นอิสระ (An Independent Public Auditor) ซึ่งรับผิดชอบต่อตัวแทนในรัฐสภา (6) การเคารพในกฎหมายและสิทธิมนุษยชนทุกระดับของรัฐบาล (Respect for The Law and Human Right at All Levels of Government) (7) โครงสร้างสถาบันที่มีลักษณะพหุนิยม (A Pluralistic Institutional Structure) (8) การมีสื่อสารมวลชนที่เป็นอิสระ (A Free Press)

United Nations Development Programme (1997, p. 5-6) ได้เสนอหลักการบริหารจัดการของภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลไว้ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ประชาชนทั้งชาย และหญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรง หรือทางอ้อมโดยผ่านสถาบันต่างๆ ที่มีอำนาจอันชอบธรรม (2) กฎหมายที่ยุติธรรม (Rule of Law) การปกครองประเทศจะใช้กฎหมาย เป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความ ยุติธรรม และถูกบังคับใช้กับกลุ่มคนต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน (3) ความเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) กระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์ กติกาเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ (Free Flow of Information) ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของทางราชการ ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (4) การมีฉันทานุมัติร่วมกันในสังคม (Consensus Orientation) การตัดสินใจดำเนินนโยบายใดๆ ของภาครัฐ ต้องมีการประสานความต้องการหรือผลประโยชน์ที่แตกต่างของกลุ่มคนในสังคมให้เกิดความเห็นร่วมกัน (Broad Consensus) บนฐานของสิ่งที่ประ โยชน์สูงสุดแก่สังคมโดยรวม (5) กลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political Legitimacy) กระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองมีความรับผิดชอบและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณภาพ การมีคณะรัฐมนตรีที่ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม การมีระบบราชการที่สุจริตโปร่งใสตรวจสอบได้ การมีกระบวนการเปิดเผยทรัพย์สินและหนี้สิน ของนักการเมือง การมีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทำหน้าที่ไต่สวนและวินิจฉัยเจ้าหน้าที่รัฐที่ร้ายฉฉดปกติ (6) ความเสมอภาค (Equity) ประชาชนทุกคนมีความสามารถอย่างเท่าเทียม กันในการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ในสังคม เช่น โอกาสพัฒนาหรือมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยรัฐเป็นผู้จัดสรรสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการ โดยเท่าเทียมกัน (7) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) เช่น รัฐสามารถจัดสรรใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคม

รวมถึงการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (8) พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) การตัดสินใจใดๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเอง กระทำต่อสาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลักและมีจิตใจเสียสละ เห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ และ (9) การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Vision) การที่ผู้นำและประชาชนในประเทศ มีวิสัยทัศน์ในการสร้างธรรมาภิบาล และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Daniel Kaufmann, Aart Kraay & Massimo Mastruzzi (2007, p. 2-3) ได้จัดทำดัชนีที่นำมาใช้วัดลักษณะธรรมาภิบาล ของประเทศต่างๆ ทั่วโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึงปี พ.ศ. 2549 ว่าควรประกอบด้วย 6 ดัชนีคือ (1) เสียงเรียกร้องและความรับผิดชอบ (Voice and Accountability) เป็นการวัดสิทธิทางการเมือง สิทธิของพลเมืองและสิทธิมนุษยชน (2) ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองและความรุนแรง (Political Instability and Violence) เป็นการวัดความเป็นไปได้ของความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น หรือ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือการก่อการร้าย (3) ความมีประสิทธิภาพของรัฐบาล (Government Effectiveness) เป็นการวัดความสามารถของระบบข้าราชการและคุณภาพของการบริการสาธารณะของรัฐ (4) ภาระของการกำกับ (Regulatory Burden) เป็นการวัดภาระของนโยบายรัฐบาลที่ไม่เป็นมิตรต่อระบบตลาด (5) หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นการวัดคุณภาพของการทำพันธะสัญญาต่างๆ การทำงานของตำรวจ ระบบผู้พิพากษา และการจัดการเกี่ยวกับอาชญากรรมและความรุนแรง (6) การควบคุมการฉ้อราษฎร์บังหลวง (Control of Corruption) เป็นการวัดการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ ซึ่งเป็นการวัดระดับของการฉ้อราษฎร์บังหลวง

อรพินท์ สฟโชคชัย (2541, หน้า 3-10) ได้สังเคราะห์ถึงองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ในรายงานที่ตีอาไรโอ ฉบับที่ 20 เรื่องสังคมเสถียรภาพและกลไกประชาธิปไตย (Good Governance) โดยเสนอว่าธรรมาภิบาลควรประกอบด้วย 6 ด้านดังนี้คือ (1) การมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Public Participation) คือ เป็นกลไกกระบวนการที่ประชาชน (ชายและหญิง) มีโอกาสและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน (Equity) ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเข้าร่วมในทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านกลุ่มผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยชอบธรรม การเปิดโอกาสให้สาธารณชนมีส่วนร่วมอย่างเสรีนี้รวมถึงการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนและให้เสรีภาพแก่สาธารณชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่สาธารณชนมีส่วนร่วมคือการมีรูปแบบการปกครองและบริหารที่กระจายอำนาจ (2) ความสุจริตและโปร่งใส (Honesty and Transparency) คือเป็นกลไกที่มีความสุจริต และโปร่งใสซึ่งรวมถึงการมีระบบกตিকাและการดำเนินงานที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี เป็นธรรมชาติ ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามผลได้ (3) พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) คือเป็นกลไกที่มีความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน โดยมี

การจัดองค์กรหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เน้นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม ในความหมายนี้รวมถึงการที่มี Bureaucracy Accountability, Political Accountability ซึ่งจะมีความหมายที่มากกว่าการมีความรับผิดชอบเฉพาะต่อผู้บังคับบัญชาหรือกลุ่มผู้เป็นฐานเสียงที่ให้การสนับสนุนทางการเมือง แต่ครอบคลุมถึงพันธะความรับผิดชอบต่อสังคมเช่นนี้ องค์กรหน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพร้อมและสามารถที่จะถูกตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงาน ทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพ และการใช้ทรัพยากรสาธารณะ ดังนั้น คุณลักษณะของความโปร่งใสของระบบในลำดับที่สองจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง Accountability (4) กลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political Legitimacy) คือเป็นกลไกที่มีองค์ประกอบของผู้ที่เป็นรัฐบาลหรือผู้ที่เข้าร่วมบริหารประเทศที่มีความชอบธรรม เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง แต่จะต้องเป็นรัฐบาลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนว่ามีความสุจริต มีความเที่ยงธรรม และมีความสามารถที่จะบริหารประเทศได้ (5) กฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน (Fair Legal Framework and Predictability) คือมีกรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรมสำหรับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์มีการบังคับใช้และสามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนซึ่งคนในสังคมทุกส่วนเข้าใจ สามารถคาดหวังและรู้ว่าจะเกิดผลอย่างไรหรือไม่เมื่อดำเนินการตามกฎเกณฑ์ของสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นการประกันความมั่นคง ศรัทธา และความเชื่อมั่นของประชาชน และ (6) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) คือเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร และมีการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีการดำเนินการและการให้บริการสาธารณะที่ให้ผลลัพธ์ เป็นที่น่าพอใจและกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน (การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ)

สำนักนายกรัฐมนตรี (2542, หน้า 3-4) ได้กำหนดหลักสำคัญของธรรมาภิบาลไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 จำนวน 6 หลักเพื่อเป็นกรอบแนวทางให้แก่หน่วยราชการถือปฏิบัติ ดังนี้ (1) หลักนิติธรรม เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม อันจะให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่อำนาจหรืออำนาจของตัวบุคคล (2) หลักคุณธรรม เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยตรงค้ำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ (3) หลักความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการ ให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้อง

ชัดเจน (4) หลักความมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การได้มีส่วนร่วม สาธารณะ ประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ (5) หลักความรับผิดชอบ เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน และ (6) หลักความคุ้มค่า เป็นการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สุดจิต นิมิตรกุล (2543, หน้า 13-24) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของกระทรวงมหาดไทยว่ามี 11 ด้านคือ (1) การมีส่วนร่วม (Participation) โดยเป็นการมีส่วนร่วมของทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการให้บริการประชาชน (2) ความยั่งยืน (Sustainability) ให้มีการบริหารงานที่อยู่บนหลักของความสมดุลทั้งในเมืองและชนบท ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ (3) ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimacy) ให้การยอมรับ (Acceptance) ทั้งนี้ การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนพร้อมที่จะยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตัวไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน (4) มีความโปร่งใส (Transparency) โดยข้อมูลต่างๆ ของหน่วยงานจะต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการดำเนินการและสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินการที่เปิดเผยชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดไว้ (5) ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) และความเสมอภาค (Equality) จะต้องมีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และมีระบบการรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่ชัดเจน (6) มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากร และวิธีการบริหารกิจการ และสังคมที่ดี โดยเจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานได้และมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน (7) ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promoting Gender Balance) เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีทั้งในเมืองและชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมในทุกๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น (8) การอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Diverse Perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผล หากจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้ (9) การดำเนินการตามหลักนิติธรรม (Operating by Rule of Law) โดยให้มีการพัฒนาปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม (10) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงาน จะเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินความสำเร็จของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ และ (11)

การเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) เพื่อนำมาใช้แทนการควบคุม ด้วยการโอนงานบางอย่างไปให้องค์กรท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนที่สุด หรืองานบางอย่างก็ต้องแปรรูปให้เอกชนดำเนินการแทน

บุญบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี (2544, หน้า 17-18) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลไว้สอดคล้องกันรวม 6 ด้านประการ คือ (1) หลักนิติธรรม ได้แก่ กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรม มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน ประชาชนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของตนเอง เข้าใจกฎเกณฑ์ต่างๆ และมีส่วนร่วมในกรณีต่างๆ (2) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการของรัฐและเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ จำนวนเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน หรือสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของส่วนราชการมีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ ส่วนราชการมีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม และเปิดเผยต่อสาธารณะ (3) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การได้รับการยอมรับ และความพอใจจากผู้รับบริการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของงานที่ปฏิบัติ คุณภาพของงานทั้งด้านปริมาณ ความถูกต้อง ครบถ้วน รวมทั้งจำนวนความผิดพลาดที่ได้ขึ้นจากการปฏิบัติงาน และจำนวนการร้องเรียนหรือการกล่าวหาที่ได้รับ (4) หลักความคุ้มค่า ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ความมีประสิทธิภาพ และความมีประสิทธิภาพ ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ (5) หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความสัมฤทธิ์ผลของโครงการต่างๆ รวมถึงการประหยัดงบประมาณ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น จำนวนข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการเรื่องต่างๆ รวมถึงคุณภาพของการเข้ามามีส่วนร่วม และ (6) หลักคุณธรรม ได้แก่ การร้องเรียน หรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ทั้งในและนอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น มีการบริการจัดการและใช้ทรัพยากรในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด สังคมมีเสถียรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีระเบียบวินัย

ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ (2545, หน้า 44-49) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ 5 ด้าน คือ (1) ภาระรับผิดชอบ หมายถึง การกำหนดให้บุคคลและองค์กร ทั้งที่มาจาก การเลือกตั้ง และการแต่งตั้ง ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ ต้องมีภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ กิจกรรม หรือการตัดสินใจใดๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะ หรือกระทำในนามของสาธารณะ ในความหมายแคบภาระรับผิดชอบมุ่งเน้นเรื่องความสามารถที่จะอธิบายที่มาที่ไปของการจัดสรร การใช้ และการควบคุม อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบงบประมาณ การบัญชีและการตรวจสอบบัญชี ในความหมายกว้างภาระรับผิดชอบยังหมายถึงการจัดตั้ง และการใช้บังคับกฎเกณฑ์และระเบียบกติกาต่างๆของบรรษัทภิบาลด้วย (2) ความโปร่งใส หมายถึง การที่สาธารณชนมีโอกาสรับรู้ นโยบายด้านต่างๆของรัฐบาลและมีความมั่นใจว่ารัฐบาลมีความตั้งใจจริงในการดำเนินตามนโยบายนั้นซึ่งจะเกิดเช่นนั้นได้เมื่อประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงาน คำชี้แจง และถ้อยแถลงต่างๆของรัฐบาล และกระบวนการทางการเมืองในการกำหนดและดำเนิน

นโยบายเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม รวมทั้งเปิดให้มีการต่อสู้แข่งขันระหว่างฝ่ายต่างๆ อย่างเต็มที่ในการกำหนดทางเลือกของสังคม นอกจากนี้ ความโปร่งใสยังทำให้การติดตามตรวจสอบของสาธารณชนมีความถูกต้องมากขึ้น และได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (3) การปราบปรามการทุจริตและการประพฤตินิชอบความหมายนี้ครอบคลุมรูปแบบการใช้อำนาจรัฐบงกชหวงเกือบทั้งหมดทั้งที่อยู่ในภาครัฐและเอกชน ในส่วนของระบบราชการ การทุจริตส่วนใหญ่หมายถึงการกระทำของหน่วยราชการหรือของข้าราชการที่มีขอบด้วยกฎหมาย การปราบปรามการทุจริตและการประพฤตินิชอบจึงถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงความตั้งใจจริงในการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น (4) การจัดวิธีการปกครองแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินนโยบายและมีส่วนในการควบคุมสถาบัน ตลอดจนการจัดสรรการใช้และการรักษาทรัพยากรต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนอันจะทำให้เกิดการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เมื่อพิจารณาในบริบทของการจัดการปกครองและการบริหาร การมีส่วนร่วมจะเน้นที่การอุดหนุนให้ประชาชนพลเมืองซึ่งรวมผู้หญิงด้วยให้มีอำนาจมากขึ้นและเน้นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงและกิจกรรมต่างๆ ในภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างกรอบของกฎเกณฑ์ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยให้สร้างข้อเรียกร้องที่ชอบธรรม และก่อให้เกิดกระบวนการติดตามตรวจสอบนโยบายและการดำเนินการของรัฐ การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ในหลายระดับด้วยกัน นับแต่ระดับรากหญ้า โดยผ่านสถาบันในระดับท้องถิ่นและเทศบาล ไปจนถึงระดับภูมิภาค และระดับชาติภายใต้รูปแบบการปกครองที่มีการกระจายอำนาจและยืดหยุ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมในภาคเอกชน และ (5) การสร้างกรอบทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้เข้มแข็ง คือการมีกฎหมายที่มีความชัดเจนและนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งระบบยุติธรรมและกฎหมายที่ส่งเสริมการพัฒนา และระบบการจัดการปกครองที่ดีนั้น คือ การมีกฎหมายที่มีความชัดเจนและนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพในระบบ และกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นวัตถุวิสัยและเป็นอิสระ และเป็นระบบกฎหมายซึ่งมีบทลงโทษที่เหมาะสมเพื่อป้องปรามผู้คิดละเมิด หรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนระบบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมที่ดีจะช่วยส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาเศรษฐกิจ ถ้าขาดระบบเช่นนี้ไปหรือมีระบบที่อ่อนแอจะทำให้ไม่ค่อยมีใครอยากลงทุน ต้นทุนในการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจถูกบิดเบือนไป และพฤติกรรมแสวงหาประโยชน์จากค่าเช่า (Rent-Seeking Activities) จะแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง และปัญหาการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย จะนำไปสู่การกระทำของบริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตในทุกระดับ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, หน้า 10-53) ได้พัฒนาองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีว่า ควรจะประกอบด้วย 10 องค์ประกอบคือ (1) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ผลการปฏิบัติราชการที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนการปฏิบัติราชการ ตามที่ได้รับงบประมาณมาดำเนินการ รวมถึง

สามารถเทียบเคียงกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่มีภารกิจคล้ายคลึงกันและมีผลการปฏิบัติงานในระดับชั้นนำของประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชน โดยการปฏิบัติราชการจะต้องมีทิศทาง ยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีกระบวนการปฏิบัติงานและระบบงานที่เป็นมาตรฐาน รวมถึง มีการติดตาม ประเมินผลและพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (2) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การบริหารราชการตามแนวทางการกำกับดูแลที่ดี ที่มีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงานโดยการใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม ให้องค์การสามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านต้นทุนแรงงานและระยะเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติราชการตามภารกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม (3) การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง การให้บริการที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึง ตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่าง (4) ภาระรับผิดชอบ (Accountability) หมายถึง การแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความรับผิดชอบนั้น ควรอยู่ในระดับที่สนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ รวมทั้งการแสดงถึงความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ (5) ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง กระบวนการเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา ชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันไม่ต้องห้ามตามกฎหมายได้อย่างเสรี โดยประชาชนสามารถรู้ทุกขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ และสามารถตรวจสอบได้ (6) การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง กระบวนการที่ข้าราชการประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหาร่วม ในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา (7) การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง การถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจ จากส่วนราชการส่วนกลางให้แก่หน่วยการปกครองอื่น (เช่น การบริหารส่วนท้องถิ่น) และภาคประชาชนไปดำเนินการแทนโดยมีอิสระตามสมควร รวมถึงการมอบอำนาจและความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และการดำเนินการให้แก่บุคลากร โดยมุ่งเน้นการสร้างควมพึงพอใจในการให้บริการต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การปรับปรุงกระบวนการ และเพิ่มผลผลิตภาพ เพื่อผลการดำเนินงานที่ดีของส่วนราชการ (8) นิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (9) ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง การได้รับการปฏิบัติและได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกด้าน เพศเชื้อชาติ ภาษา อายุถิ่นกำเนิด ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ รวมทั้งสถานะของบุคคล สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา การฝึกอบรม และอื่นๆ และ (10) การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented)

หมายถึง การหาข้อตกลงทั่วไป โดยกลุ่มคนที่มีความสำคัญภายในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ต้องไม่มีข้อคัดค้านที่ยุติไม่ได้ในประเด็นสำคัญ รวมทั้งเป็นข้อตกลงที่เกิดจากการใช้กระบวนการ เพื่อขอข้อคิดเห็นจากคณะบุคคลที่ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง โดยฉันทามติไม่จำเป็นต้องหมายความว่าเห็นพ้องโดยเอกฉันท์

4. สรุปประเด็นของธรรมาภิบาลที่ใช้ในการวิจัย

จากประเด็นองค์ประกอบที่กล่าวถึงทำให้ทราบว่า หลักธรรมาภิบาลตามแนวคิดของนักวิชาการแต่ท่านมีความแตกต่างกันไปตามบริบทและการให้ความสำคัญในแต่ละด้าน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การนำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและเงื่อนไขขององค์การเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้องค์กรสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพ ในการวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในครั้งนี้จะใช้แนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, หน้า 10-53) เป็นหลักในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการได้กำหนดองค์ประกอบตามหลักธรรมาภิบาลไว้ 9 องค์ประกอบ โดยยกเว้นองค์ประกอบด้านการมุ่งเน้นฉันทามติ เนื่องจากรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ ของประเทศไทย ยังไม่ได้ระบุแนวทางการมุ่งเน้นฉันทามติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและได้นำแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและมีประเด็นร่วมกันมาสนับสนุนแนวคิดหลัก เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในเชิงวิชาการ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ภาพประกอบที่ 8 หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552, ออนไลน์)

4.1 หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลการปฏิบัติราชการที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนการปฏิบัติราชการ ตามที่ได้รับงบประมาณมาดำเนินการ รวมถึงสามารถเทียบเคียงกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่มีภารกิจคล้ายคลึงกันและมีผลการปฏิบัติงานในระดับชั้นนำของประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนโดยการปฏิบัติราชการจะต้องมีทิศทางยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีกระบวนการปฏิบัติงานและระบบงานที่เป็นมาตรฐาน รวมถึง มีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการที่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) การมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (2) การปฏิบัติราชการอย่างมีประสิทธิภาพ (3) การบริหารทรัพยากรบุคคล และ (4) การบริหารจัดการสารสนเทศ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักประสิทธิผลดังนี้

ตารางที่ 10 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับหลักประสิทธิผล

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
UNDP	รัฐสามารถจัดสรรใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี	ความมีประสิทธิภาพในการทำงานทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ
Daniel Kaufmann et al.	ความมีประสิทธิภาพของรัฐบาล โดยวัดความสามารถของระบบข้าราชการและคุณภาพของการบริการสาธารณะของรัฐ
อรพินท์ สฟโชคชัย	กลไกในการดำเนินงาน และใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดบริการสาธารณะที่ให้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ
สุดจิต นิมิตรกุล	มีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน
สำนักนายกรัฐมนตรี	การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม เน้นความคุ้มค่าสร้างสรรค์ และมีคุณภาพ รวมถึงสามารถแข่งขันได้

4.2 หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การบริหารราชการตามแนวทางการกำกับดูแลที่ดี ที่มีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงาน โดยการใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม ให้องค์การสามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติราชการตามภารกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการ

ของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, หน้า 20-21) ที่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) การจัดทำมาตรฐานและคู่มือการปฏิบัติงาน (2) การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจ (3) มีการจัดทำฐานข้อมูลและกลไกสนับสนุนการปฏิบัติราชการ (4) มีการประเมินผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักประสิทธิภาพดังนี้

ตารางที่ 11 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับหลักประสิทธิภาพ

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
UNDP	รัฐสามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่า และเหมาะสม รวมถึงทำงานได้อย่างรวดเร็ว มีคุณภาพ
บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี	มีความคุ้มค่าในการดำเนินงานทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ
Daniel Kaufmann et al.	การวัดความสามารถของระบบข้าราชการในการจัดทำบริการสาธารณะ
อรพินท์ ส孚โชคชัย	กลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เช่น การจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร และมีการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม
World Bank	การบริการของรัฐที่มีประสิทธิภาพ

4.3 หลักการตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง การให้บริการที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง / ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างโดยมีสาระสำคัญคือ (1) มีการสำรวจความพึงพอใจของประชาชน (2) มีการนำผลการสำรวจ มาทำการวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติราชการฯ (3) มีการจัดทำระบบรับข้อร้องเรียน (3) มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการตอบสนองดังนี้

ตารางที่ 12 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับหลักการตอบสนอง

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
บุษบง ชัยเจริญ วัฒนะ และบุญมี ลี	การสำรวจความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการของรัฐ และมีจำนวนเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน หรือสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐลดลง
	การร้องเรียน หรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ทั้งในและนอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น
สุดจิต นิมิตรกุล	ประชาชนให้การยอมรับ มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
	มีระบบการรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่ชัดเจน
	ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงาน
	เน้นการเป็นผู้กำกับดูแลเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน โดยอาจมีการไต่สวนบางอย่างไปเอกชนดำเนินการแทน
อรพินท์ สฟโชคชัย	การจัดองค์กรหรือการกำหนดคกฏเกณฑ์เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม

4.4 หลักการรับผิดชอบ (Accountability) หมายถึง การแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความรับผิดชอบนั้น ควรอยู่ในระดับที่สนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ รวมทั้งการแสดงถึงความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ ทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ(2552, หน้า 25-26) ที่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) มีการจัดทำวิสัยทัศน์ ค่านิยม เป้าประสงค์ ที่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์กร (2) มีการถ่ายทอดตัวชี้วัดและเป้าหมายสู่ผู้ปฏิบัติ (3) มีแผนการบริหารความเสี่ยง (4) มีระบบการประเมินผลการดำเนินงานที่มีหลักเกณฑ์ชัดเจนนอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการรับผิดชอบดังนี้

ตารางที่ 13 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับภาระรับผิดชอบ

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
ไชยวัฒน์ คำชู และ คนอื่นๆ	การกำหนดให้บุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐ ต้องมีภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณะในเรื่องที่ดำเนินกิจกรรม รวมถึงสามารถอธิบายที่มาที่ไปของการจัดสรร การใช้จ่าย และการควบคุม อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบงบประมาณ การบัญชีและการตรวจสอบ บัญชี
สุดจิต นิมิตรกุล	การดำเนินงานมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และ สนับสนุนให้ประชาชนยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตัวไปเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน และสร้างความพึงพอใจของ ประชาชนต่อการปฏิบัติงาน
บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี	การได้รับการยอมรับ และความพอใจจากผู้รับบริการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การมีทำงานที่มีคุณภาพทั้งด้านปริมาณ ความถูกต้องครบถ้วน รวมทั้ง จำนวนความผิดพลาด และจำนวนการร้องเรียนหรือการกล่าวหาลดลง
สำนักนายกรัฐมนตรี	ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของ บ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และความกล้าที่จะยอมรับ ผลจากการกระทำของตน
UNDP	การตัดสินใจโดยต้องกระทำด้วยความรับผิดชอบต่อ โดยคำนึงถึง ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก
อรพินท์ สฟโชคชัย	มีความรับผิดชอบต่อบทบาทภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อสาธารณะชน หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพร้อมและสามารถที่จะถูกตรวจสอบ และวัดผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพ
Daniel Kaufmann et al.	เสียงเรียกร้องและความรับผิดชอบโดยวัดจากสิทธิทางการเมือง สิทธิของ พลเมือง และสิทธิมนุษยชน
World Bank	การบริหารกองทุนสาธารณะที่มีลักษณะรับผิดชอบต่อประชาสังคม

4.5 หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง กระบวนการเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา
ชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันไม่ต้องห้ามตามกฎหมายได้อย่างเสรี
โดยประชาชนสามารถรู้ทุกขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ และสามารถ
ตรวจสอบได้ ทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐ

ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ(2552, หน้า 30-31) ที่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) มีกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน (2) มีการจัดทำช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร(3) มีการจัดทำมาตรฐานการตรวจสอบภายใน (4) มีแผนป้องกันและปราบปรามการทุจริต นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักความโปร่งใสดังนี้

ตารางที่ 14 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับหลักความโปร่งใส

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
ไชยวัฒน์ คำชู และ คนอื่นๆ	การส่งเสริมให้สาธารณะชนมีโอกาสรับรู้นโยบายด้านต่างๆของรัฐบาล ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงาน รับฟังคำชี้แจง และถ้อยแถลงต่างๆของรัฐบาล ความโปร่งใสยังทำให้การติดตามตรวจสอบของสาธารณะชนมีความถูกต้องมากขึ้น
สุดจิต นิमितกุล	มีความโปร่งใสโดยข้อมูลต่างๆ ของหน่วยงานจะต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการดำเนินการ และสามารถตรวจสอบได้ รวมถึงมีการดำเนินการอย่างเปิดเผยชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดไว้
บุญบง ชัยเจริญ วัฒน์ และบุญมี ลี	การดำเนินงานเป็นไปด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน เกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของส่วนราชการมีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ หน่วยงานมีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม และเปิดเผยต่อสาธารณะ
สำนักนายกรัฐมนตรี	การสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยปรับปรุงกลไกการทำงานของหน่วยงานให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน
UNDP	กระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์ กติกาเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ รวมถึงประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ตารางที่ 14(ต่อ)

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
อรพินท์ สฟโชคชัย	มีกลไกการทำงานที่มีความสุจริต และโปร่งใส รวมถึงการมีระบบกตติกา และการดำเนินงานที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา โดยประชาชนสามารถเข้าถึง และได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี เป็นธรรม ถูกต้อง และประชาชน สามารถตรวจสอบและติดตามผลได้

4.6 หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง กระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดง ทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมใน กระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนาทั้งนี้ ประเด็น การศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการ บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบ ราชการ(2552, หน้า 37-38) ที่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) มีการจัดทำช่องทางการรับ ฟังข้อคิดเห็นจากประชาชน (2) มีระเบียบเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง (3) มีการ จัดตั้งคณะทำงานภาคประชาชน เครือข่ายภาคประชาชนเพื่อเข้าร่วมการบริหารงานกับหน่วยงาน (4) มีกิจกรรมที่เกิดจากกลไกการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับ หลักการมีส่วนร่วม ดังนี้

ตารางที่ 15 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
ไชยวัฒน์ คำชู และ คนอื่นๆ	การกำหนดและดำเนินนโยบายเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทและอิทธิพล ในการตัดสินใจดำเนินนโยบาย และมีส่วนในการควบคุมสถาบัน การมี ส่วนร่วมจะเน้นที่การอุทธรณ์ให้ประชาชนมีอำนาจมากขึ้น
สุดจิต นิमितกุล	การมีส่วนร่วมของทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน เพื่อบรรลุ เป้าหมายในการให้บริการประชาชน
บุษบง ชัยเจริญ วัฒนะ และบุญมี ลี	หลักการมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่เกิดจากกลไกการมีส่วนร่วมของ หน่วยงานตั้งแต่ ความสัมฤทธิ์ผลของโครงการ ความพึงพอใจของผู้ได้รับ ผลกระทบ ข้อคิดเห็นของประชาชน รวมถึงคุณภาพของการมีส่วนร่วม
สำนักนายกรัฐมนตรี	เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการ ตัดสินใจปัญหา ทั้งในการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ
อรพินท์ สฟโชคชัย	กลไกที่ช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม
UNDP	การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งชาย และหญิงอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะ เป็นการมีส่วนร่วมโดยตรง หรือทางอ้อม การตัดสินใจต่อการดำเนินนโยบายของภาครัฐ เพื่อให้เกิดความเห็น ร่วมกันบนฐานของผลประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

4.7 หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง การถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจ จากส่วนราชการส่วนกลางให้แก่หน่วยการปกครองอื่น (เช่น การบริหารส่วน ท้องถิ่น) และภาคประชาชนไปดำเนินการแทนโดยมีอิสระตามสมควร รวมถึงการมอบอำนาจและ ความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการให้แก่บุคลากร โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความพึงพอใจ ในการให้บริการต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การปรับปรุงกระบวนการ และเพิ่มผลิตภาพ เพื่อผลการดำเนินงานที่ดีของส่วนราชการทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการ กำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ(2552, หน้า 41-42) ที่ได้

กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์ชัดเจน (2) มีการทบทวน/กำหนดหลักเกณฑ์/แนวทางการคัดเลือกและถ่ายโอนอำนาจ (3) มีการจัดทำกลไกสนับสนุนการกระจายและมอบอำนาจ (4) มีกิจกรรมการติดตามการปฏิบัติราชการจากการมอบอำนาจนอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจ ดังนี้

ตารางที่ 16 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
ไชยวัฒน์ คำชู และ คนอื่นๆ	การจัดวิธีการบริหารที่เน้นให้ประชาชนมีอำนาจมากขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างระบบที่มีการกระจายอำนาจและเกิดความยืดหยุ่น
อรพินท์ สฟโชคชัย	กระบวนการที่ช่วยให้ประชาชนมีโอกาสในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการให้เสรีภาพแก่สาธารณะชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการบริหารที่กระจายอำนาจ

4.8 หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, หน้า 46-47) ที่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) มีกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาความรู้ กฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับให้แก่ประชาชน (2) มีการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ดุลพินิจ ในการปฏิบัติงานอย่างเท่าเทียมกัน (3) มีกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพบุคลากรเพื่อให้การใช้อำนาจกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเป็นไปตามหลักนิติธรรม(4) มีการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับนอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมดังนี้

ตารางที่ 17 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
ไชยวัฒน์ คำชู และ คนอื่นๆ	การสร้างกรอบทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้เข้มแข็ง การมีกฎหมายที่มีความชัดเจน และมีบทลงโทษที่เหมาะสม รวมถึงมีกระบวนการยุติธรรมที่จะช่วยส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรม
สุดจิต นิมิตรกุล	ส่งเสริมความเป็นธรรม และความเสมอภาค โดยมีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ การดำเนินการตามหลักนิติธรรม โดยให้มีการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม
บุษบง ชัยเจริญ วัฒน์ และบุญมี ลิ	กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรม มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว
สำนักนายกรัฐมนตรี	การตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้เกิดการยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย
UNDP	กฎหมายที่ยุติธรรมเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย และถูกบังคับใช้กับกลุ่มคนต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
Daniel Kaufmann	การวัดคุณภาพของการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ
World Bank	ระบบกฎหมายที่บังคับสัญญาต่างๆ
อรพินท์ สพอิชชัย	มีกรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรมสำหรับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ซึ่งมีการบังคับใช้และสามารถบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.9 หลักความเสมอภาค (Equity) หมายถึง การได้รับการปฏิบัติและได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกด้านชาย/หญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา การฝึกอบรม และอื่นๆ ทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาได้นำมาจากคู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552, หน้า 50-51) ที่ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้ (1) มีกิจกรรมการสร้างกลไกด้านความเสมอภาคในการให้บริการ (2) มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านความเสมอภาค (3) มีกระบวนการการทำงานตามมาตรฐานขององค์กรว่าด้วยเรื่องความเสมอภาค(4) มีการกำหนดหลักเกณฑ์ด้านการสร้างความเสมอภาคในหน่วยงานนอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค ดังนี้

ตารางที่ 18 แนวคิดทางวิชาการที่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค

นักวิชาการ	ประเด็นที่สอดคล้องกัน
สุดจิต นิมิตรกุล	ส่งเสริมความเสมอภาคอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีทั้งในเมืองและชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมในทุกๆ ด้าน
UNDP	กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความ ยุติธรรม และถูกบังคับใช้กับกลุ่มคนต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคต่อประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยรัฐเป็นผู้จัดสรรเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการโดยเท่าเทียมกัน
อรพินท์ สฟโชคชัย	การเปิดโอกาสให้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม
	การมีกฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน เป็นธรรมสำหรับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม